

Examining strategies to strengthen women's status in the family based on Islamic teachings

jant taftahi¹ *

1- Doctorate in Arabic Language and Literature

Abstract:

Islam is a complete and codified program for human life and the foundation stone for all women's issues in the family; it has always taken steps to preserve the family and in line with its authenticity. Women play key and fundamental roles in the family and society; roles such as motherhood, wifehood, and upbringing; which are considered among the most difficult responsibilities. Due to the necessity and importance of these roles in the family and considering the sensitivity of women's spirits, they must be treated in a way that preserves their position in the family and further enhances and enhances it day by day researcher, considering the frequent recommendations of Islam and religious teachings regarding the importance of the role and position of women in the family, decided to conduct this study using a descriptive-analytical and library method, To provide solutions such as institutionalizing responsibilities, expressing love and affection, appreciation and modesty, etc. for women in the family to preserve and strengthen the position of women in the family; thus preventing the psychological harm that is inflicted on women as a result of neglect and causing irreparable damage to the family and society.

How To Cite This Article:

Bavi, S. (2024). Examining strategies to strengthen women's status in the family based on Islamic teachings. *Strategic Studies of Women, Defense and Peace*, 1(2) 19-29 (In Persian)

Review History:

Received: 4 Nov 2024

Revised: 13 Dec 2024

Accepted: 14 Dec 2024

Available Online: 26 Dec 2024

Keywords:

Position of women
family
Islamic teachings
institutional
society

*Corresponding author's email: jannattafta@gmail.com

بررسی راهکارهای تقویت جایگاه زن در خانواده مبتنی بر آموزه‌های اسلامی

جنت تفتچی^۱

۱- دکترای زبان و ادبیات عرب، دانشگاه لرستان، خرم آباد

چکیده:

تاریخچه داوری:

دریافت: ۱۳ آبان ۱۴۰۳
بازنگری: ۲۲ آذر ۱۴۰۳
پذیرش: ۲۳ آذر ۱۴۰۳
ارائه آنلاین: ۵ دی ۱۴۰۳

کلمات کلیدی:

جایگاه زن
خانواده
آموزه‌های اسلامی
نهادینه
جامعه

دین اسلام برنامه کامل و مدونی برای زندگی انسان‌ها و سنگ بنای زیرین همه مسائل زنان در خانواده است؛ که همواره برای حفظ خانواده و در راستای اصالت آن گام برداشته است. زنان در خانواده و اجتماع نقش‌های کلیدی و بنیادینی را ایفا می‌کنند؛ نقش‌هایی چون مادری، همسری و تربیتی؛ که جزء سخت‌ترین مسئولیت‌ها به شمار می‌آیند. به خاطر ضرورت و اهمیت این نقش‌ها در خانواده و با توجه به حساسیت روحیه زنان، باید به گونه‌ای با آن‌ها برخورد شود که جایگاه آن‌ها در خانواده حفظ و روزبه‌روز بیشتر ارتقا و افزون گردد. پژوهشگر در این نوشتار با توجه به توصیه‌های مکرر دین اسلام و آموزه‌های دینی در خصوص اهمیت نقش و جایگاه زن در خانواده، بر آن شده تا در این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و کتابخانه‌ای به ارائه راهکارهایی چون نهادینه کردن مسئولیت‌ها، ابراز عشق و محبت، قدردانی و حیا و غیره زنان در خانواده برای حفظ و تقویت جایگاه زن در خانواده بپردازد؛ که بدین ترتیب از آسیب‌های روانی که در پی بی‌توجهی به زنان بر آن‌ها وارد می‌شود و خسارات جبران‌ناپذیری را به پیکره خانواده و اجتماع وارد می‌کنند، جلوگیری شود.

برای ارجاع به این مقاله از عبارت زیر استفاده کنید:

Bavi, S. (2024). Examining strategies to strengthen women's status in the family based on Islamic teachings. *Strategic Studies of Women, Defense and Peace*, 1(2) 19-29 (In Persian)

* نویسنده عهدهار مکاتبات: jannattafte@gmail.com

حقوق مولفین به نویسندگان و حقوق ناشر به انجمن علمی دفاع مقدس ایران داده شده است. این مقاله تحت لایسنس آفرینندگی مردمی (Dreative Commons License) در دسترس شما قرار گرفته است. برای جزئیات این لایسنس، از آدرس <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

دیدن فرمائید.

مقدمه

دین اسلام همواره برای هدایت و رشد و اعتلای انسان‌ها و در رابطه با مسائل مختلف جوامع بشری برنامه مدون و همه جانبه‌ای را تدوین و ارائه کرده است؛ که نیمی از این جوامع بشری را زنان و دختران تشکیل می‌دهند که با شخصیت، فرهنگ و آگاهی خود، نقش مهم و تأثیرگذاری را برای آبادانی و پیشرفت آن ایفا می‌نمایند؛ اما ازجمله مسئولیت‌های مهمی که بر دوش زنان است، نقش مادری، همسری و تربیت نسل جدید و پرورش آن‌هاست. این نقش‌های بنیادین و محوری زن، موجب ایجاد جایگاه منحصر به فرد او در خانواده‌ها می‌گردد. پژوهش‌ها و مطالعات فراوانی در حوزه نقش زنان در عرصه‌های مختلف انجام شده است؛ که ازجمله آن‌ها می‌توان به مقاله «تحلیلی بر نقش زن در توسعه با تأکید بر اشتغال» نوشته اعظم راودراد و یا مقاله اسلام، توسعه و نقش زن مسلمان» نوشته محمدعلی تسخیری و یا مقاله «نقش زن در آرامش خانواده» نوشته حدیثه امانی اشاره کرد. این نوشتار در پی دستیابی به پاسخ ذیل است:

راهکارهای اسلام در خصوص حفظ جایگاه زنان در خانواده کدامند؟

اهمیت مسئولیت‌هایی که بر عهده زنان است از یک‌سو و توصیه‌های مکرر اسلام و آموزه‌های دینی در خصوص جایگاه زنان و دختران در خانواده از سوی دیگر نویسندگان را بر آن داشت تا با روش توصیفی تحلیلی و روش کتابخانه‌ای به بررسی و تبیین این آموزه‌ها در این رابطه پرداخته و راهکارهایی را برای حفظ و تقویت جایگاه زن در خانواده به‌منظور تربیت و آماده‌سازی هر چه بهتر نسل آینده ارائه کنند. راهکارهایی چون نهادینه کردن مسئولیت‌ها، نهادینه کردن ابراز عشق و محبت در خانواده، نهادینه کردن قدردانی در خانواده، نهادینه کردن حیا در خانواده، نهادینه کردن توجه به مسئله بلوغ در خانواده و... تا ان شاءالله در سایه آموزه‌های دینی، شاهد خانواده‌های موفق و در پی آن جامعه‌ای پر از صفا و صمیمیت باشیم. ازجمله راهکارهای اسلام برای حفظ جایگاه زن در خانواده، عبارت‌اند از :

۱. نهادینه کردن مسئولیت‌ها تفاوت‌های چشم‌گیری از نظر جسمی و بدنی میان زن و مرد وجود دارد؛ که از این نظر هر گروه، ویژگی‌های مربوط به خود را دارند. زن بر اثر ظرافت و آسیب‌پذیر بودن جسمی، تحمل کارهای طاقت‌فرسا را ندارد؛ از این رو، استقامت زن در انجام امور مربوط به فعالیت‌های فیزیکی سنگین، بسیار کمتر از مرد است. در روایت است که علی و فاطمه علیهم السلام از رسول خدا (صلی‌الله علیه و آله و سلم) تقاضا کردند که آن حضرت کارهای خانه و بیرون خانه را بین آن‌ها تقسیم نماید. پیامبر انجام کارهای داخل خانه را به عهده فاطمه نهاد و امور خارج از منزل را به عهده علی علیه‌السلام گذاشت. امام باقر علیه‌السلام در این رابطه می‌فرمایند: فاطمه علیها السلام می‌فرمود: هیچ‌کس جز خداوند نمی‌داند که من چقدر خوشحال شدم از اینکه رسول خدا (صلی‌الله علیه و آله و سلم) کارهای بیرون از خانه را به عهده من قرار نداد و مرا از مراد با مردان نجات داد. (مجلسی، ۱۳۷۹ ش: ۳۷۹) و چنان‌که روشن است در اسلام «زوجه صالحه برای تربیت فرزند و تدبیر منزل و اداره امور داخلی و اعانت به امور دینی مرد است» (جعفر بن محمد (علیه‌السلام)، ۱۳۶۰ ش: ۲۳۰) پس با توجه به این مهم که در آموزه‌های اسلامی اشاره شده، زنان باید وظیفه‌ی تربیتی فرزندان را بر عهده بگیرند و فرزندان خود را نیز بدین سمت و سو سوق دهند و در این صورت است که زن و مرد با پذیرفتن مسئولیت‌های مخصوص به خود، صفا و صمیمیت را در فضای خانه و جامعه حاکم خواهند کرد.

۲. نهادینه کردن ابراز عشق و محبت در خانواده؛ دختران به علت روحیه لطیفی که دارند؛ به مهر و محبت زیادی نیازمندند. در آموزه‌های اسلامی، بر محبت و مهرورزی زیاد نسبت به دختران تأکیدات فراوانی شده است. امروزه بیش از هر زمان دیگر باید

به تربیت دختران همت گماشت؛ چراکه نیمی از جامعه را زنان و دختران تشکیل می‌دهند و گستره فعالیت آنان، امور فردی و اجتماعی را در برمی‌گیرد؛ در چنین شرایطی باید دانست تنها در صورت تربیت درست و اسلامی آن‌هاست که جامعه در امنیت به سر می‌برد و ناپهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی کاهش می‌یابد. پیامبر صلی‌الله علیه و آله و سلم دخترش فاطمه زهرا (سلام‌الله علیها) را بسیار دوست داشت و همواره او را می‌بوسید، (حتی زمانی که وی همسر امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) شده بود) (مجلسی، ۱۳۷۹ ش: ۱۰۵ و ۴۵) و امام رضا (علیه‌السلام) نیز از قول رسول‌الله (صلی‌الله علیه و آله و سلم) می‌فرماید: خداوند متعال نسبت به دختران مهربان‌تر از پسران است و هر کس زنی از خویشاوندان خود را شادمان کند، بی‌گمان خداوند او را در روز رستاخیز شاد سازد» (شیخ حر عاملی، ۱۴۰۹ ق: ج ۲۱، ۳۶۷) این نوع مهربانی به دختر، بی‌شک هماهنگ و بر اساس فطرت و جسم و روح دختران است و در صورت عدم توجه به آن توسط خانواده، دختر در فضای بیرون از خانه این محبت را جستجو می‌کند تا فطرت خود را از راه نادرست سیراب کند. در حدیثی از معصوم (علیهم‌السلام) داریم که «اگر دختر به زمین خورد او را بلند کنید و لباسش را تکان دهید و او را نوازش نمایید و...» با توجه به روایات رسیده از ائمه اطهار (علیهم‌السلام)، روشن است که با توجه به فطرت و سرشت دختران باید به آن‌ها همواره در خانواده ابراز عشق و محبت کرد تا آن‌ها عزت و اعتماد نفس خود را بیابند و آن را حفظ کنند و بتوانند به نحو اولی در آینده، نقش‌آفرین جامعه باشند.

۳. نهاده‌ینه کردن مسئله تقدم دختران در خانواده؛ ابتدا از قرآن کریم شروع می‌شود؛ که رسول خدا (صلی‌الله علیه و آله و سلم) در این رابطه می‌فرماید: از خجستگی زن باشد که اول دختر زاید، آنگه پسر. نبینی که حق تعالی در باب منت ابتدا به دختران کرد، آنگه ذکر پسران کرد: «یَهَبْ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبْ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَوْرَ»؛ (ابوالفتح رازی: ۱۴۰۸ ق: ج ۱۷، ۱۴۲) پس با توجه به تقدمی که در قرآن به آن اشاره شد و با توجه به لطافت و ظرافت روحیه دختران دیده می‌شود که در آموزه‌های دینی درخواست شده در بوسیدن و هدیه دادن به دختران و در بسیاری از امور آن‌ها را بر پسران مقدم کرد.

در حدیث است که رسول اکرم (صلی‌الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «هر کس از بازار هدیه‌ای بخرد و آن را برای خانواده‌اش ببرد، مانند کسی است که صدقاتی را برای افراد مستمند می‌برد؛ پس باید هنگام تقسیم هدیه، دختران را مقدم بدارد؛ زیرا کسی که دخترش را شاد کند، مانند آن است که برده‌ای از فرزندان حضرت اسماعیل (علیه‌السلام) را خریده و در راه خدا آزاد کرده است.» (طبرسی، ۱۳۶۵ ش: ۲۲۱؛ ابن‌بابویه، ۱۳۷۶ ش: ۵۵۷) و ایشان می‌فرمایند: «در هدیه دادن به فرزندان مساوات و عدل را رعایت کنید، اگر من می‌خواستم یکی از آن‌ها را در دادن هدیه به دیگری برتری دهم، آن گروه دختران‌اند.» (متقی هندی، ۱۹۸۵ م: ج ۱۶، ص ۴۴۴، ج ۴۵۳۴۶) حضرت در اینجا به عاطفی بودن دختران اذعان دارند. بر اساس نظر روان‌شناسان نیز «دختران به نکات ریز توجه می‌کنند و اول گرفتن هدیه برایشان بسیار اهمیت دارد و در غیر این صورت دچار رنجش‌هایی می‌شوند. در صورتی که وقتی هدیه را تقسیم می‌کنند و اول به دختر می‌دهند، هیچ‌گونه تأثیر منفی بر پسران ندارد...» (حسینی، بی‌تا: ۷۲) از جمله نکات مهمی است؛ که با دقت به آن، می‌توان به اهمیت و جایگاه زن از اوان کودکی، در نگاه اسلام توجه نمود.

۴. نهاده‌ینه کردن قدردانی در خانواده سنگ زیرین همه مسائل زنان، تصویر اسلام از خانواده است؛ (پزشکی، ۱۳۷۸ ش: ۲۰۴) که از ابتدا به حساسیت جنس زن واقف بوده و توصیه‌های اکیدی را به فرزندان مبنی بر تشکر و قدردانی و احترام به مادران ارائه کرده است تا راهکاری جهت حفظ و تقویت جایگاه زنان در خانواده باشد که همین توصیه‌های مکرر خود نوعی قدردانی و تشکر از جانب حق تعالی محسوب می‌شود. برای نمونه پیامبر اکرم (صلی‌الله علیه و آله و سلم) فرموده‌اند: «الجنة تحت أقدام الامهات» بهشت زیر پای مادران است. «فَلْتَقَطْهَا وَإِنْ دَعَتْكَ وَالِدَتُكَ فَاقْطَعْهَا» «اگر در نماز نافله بودی و پدرت تو را صدا زد، نمازت را قطع نکن؛ اما وقتی مادرت تو را صدا زد، نمازت را قطع کن.» (نوری، ۱۴۰۸ ق: ج ۱۵، ۱۸۱) سفارش‌های

بسیاری در خصوص احترام به مادران وجود دارد که در اینجا به خاطر اختصار از آن‌ها چشم‌پوشی می‌کنیم؛ اما باید دانست که برای داشتن خانواده‌ای موفق باید به جایگاه تشکر و قدردانی و احترام در خانواده خصوصاً به مادران، بایستی بسیار توجه شود.

۵-نهادینه کردن شناخت ظرافت‌های زنانه در خانواده؛ بدن دختران و زنان قدرت انجام کارهای سنگین و طاقت‌فرسا را ندارد و با توجه به روحیه لطیف آن‌ها، اگر هم تن به کارهای سنگین دهند، روزی دچار آسیب‌هایی می‌شوند که جبران آن‌ها مشکل خواهد بود. پس کاری که در توان زن نیست را نباید به او سپرد؛ زیرا او مانند گلی ظریف و آسیب‌پذیر است؛ (شریف رضی، ۱۴۱۴ ق: ۴۰۵، نامه ۳۱) پس زنان و دختران ریحانه هستند و گل زیبا، تربیتش ظرافت می‌خواهد که این ظرافت و گل بودن از امتیازات زنان است و در تعبیر این ظرافت همین بس که پیغمبر (صلی‌الله علیه و آله و سلم) فرمودند: زنان در نازکی و لطافت مانند آبگینه‌اند. «(ابن‌بابویه، بی‌تا: ج ۲، ۴۳۵) منظور از این نازکی و لطافت می‌تواند، قلب و دل نازک و شکننده زن هم باشد. این روایات حکایت از این دارند که جنس و روحیه زنان ظریف است و بنابراین ظرافت، تربیت و اهتمامی خاص را می‌طلبد و عدم توجه به این مهم در این دنیا افراد جامعه را با زیان بیشتر و دردسر بیشتری مواجه و در روز قیامت بیشتر مواخذه خواهند گردید.

۶. نهادینه کردن برتری زنان در خانواده؛ در رابطه با جنس برتر و بهتر بودن زن در اسلام احادیثی وجود دارد که بیان آن‌ها برای فرزندان؛ دختر عزت‌نفس و اعتمادبه‌نفس را در آن‌ها زنده خواهد کرد؛ ازجمله وجود مقدس حضرت محمد (صلی‌الله علیه و آله و سلم) می‌فرمایند: «بهترین فرزندان دختر است» (طبرسی، ۱۳۶۵ ش: ج ۱، ۴۱۸-۴۱۹؛ کلینی، ۱۴۲۹ ق: ج ۱۱، ۳۳۶) زیرا که بیشترین خیروبرکت در آنان است. (ابن‌بابویه، ۱۳۶۷ ش: ج ۵: ۱۲، ح ۴۳۵۲) ... این نشان می‌دهد دختر از امتیاز و خصوصیتی برخوردار است که مورد سفارش است. شیء گران‌بها موردتوجه و سفارش است. در ادامه می‌فرماید «ملطفات»، دخترها وجودی مهربان و نرم‌خو هستند، «مجهزات» وجودی کارآمد و آماده‌به‌کارند، وقتی که عزم را جزم کنند و اراده کاری کنند و بنیاد خانواده را بنا نهند، معین و مددکار خوبی هستند. تأسیس بنای خانه و تداوم بنای خانه، حرارت و رونق اجتماع به‌واسطه دختران است. «مونسات» وجودی انیس و مونس است؛ اگر دختری در خانه نباشد گویی خانه سوت‌وکور است؛ اگر همسر نباشد برای مرد، مرد احساس می‌کند دنیایی خلوت و بی‌کس دارد، دنیایی بی‌مونس دارد، انسان را وقتی می‌خواهند کیفر دهند به زندان می‌اندازند و اگر بخواهند تشدید کیفر کنند او را به زندان انفرادی می‌اندازند. پس نشان می‌دهد مرد دور از داشتن همسری که خدا به او موهبت می‌کند مثل این است که در زندان تنهایی خود گرفتار است؛ بنابراین دختر این خصوصیت را دارد که زمینه‌ساز رفع گرفتاری مردان جامعه است. «مبارکات» است، وجودی پربرکت و خیرافزا است؛ «مغولیات» یعنی وجودی که علاقه به پاکیزگی دارد، شرط نظافت و طهارت ظاهر و باطن اخلاقی یعنی ظاهر جسمی و باطن روحی زن‌ها هستند، هم توجه به نظافت ظاهر، هم توجه به نظافت باطن دارند؛ پس دختران این‌چنین هستند، وقتی که این وجود، این همه گران‌بهاست و مفید است و منفعت می‌رساند، این همه منبع خیر در زندگانی است، باید قدر این نعمت را دانست و شاکر نعمت خدا بود. وقتی می‌خواهیم شاکر نعمت خدا باشیم این است که انجام‌وظیفه کنیم؛ «وَشْكُرُوا لِي وَ لَا تَكْفُرُوا» شکر مرا به‌جا آورید و کفران نعمت نکنید! و حدیثی که بر این موضوع صحه می‌گذارد و آن را تأکید می‌کند این حدیث پیامبر اکرم (صلی‌الله علیه و آله و سلم) است که «رحم الله أبا البنات، البنات مبارکات محبتات و البنون مبشرات و هن الباقیات الصالحات؛ رحمت...خدا بر پدری که دارای دخترانی است! دختران، بابرکت و دوست‌داشتنی‌اند و پسران، مژده‌آورند. دختران باقیات‌الصالحات هستند.» (نوری، ۱۴۰۸ ق: ج ۱۵، ص ۱۱۵، ح ۱۷۷۰۰) به‌راستی که در طول تاریخ بسیاری از دختران، برای پدران خود، باقیات‌الصالحات بوده‌اند؛ که از آن جمله می‌توان حضرت مریم، آسیه، خدیجه، زینب کبری و حضرت فاطمه‌زهرا (سلام‌الله علیها) و غیره اشاره کرد؛ که بهترین اسوه و الگو برای افراد بشر بخصوص زنان عالم بوده و هستند.

۷. نهادینه کردن توجه به هویت جنس در خانواده؛ بحث از هویت جنسی یکی از موضوع‌های مربوط به روان‌شناسی است؛ مراد از هویت جنسی برداشت و آگاهی شخصی از خود به‌منزله یک مرد یا زن است. این آگاهی به‌طور ناقص از هجده‌ماهگی تا سه‌سالگی شکل می‌گیرد و ناخودآگاه شخص خود را مرد یا زن می‌شمارد؛ البته نوع برخورد دیگران با شخص به‌منزله دختر یا پسر که اغلب بر پایه واقعیت بدنی شخص صورت می‌گیرد، در ایجاد یا تثبیت این هویت اثر دارد. (علاسوند، ۱۳۹۲ ش: ج ۱، ۸۲-۸۳) دختر در خانواده باید تحت حمایت قرار گرفته و از نوع بازی و ارتباط با همسالان گرفته تا نوع روابطش با والد هم‌جنس کنترل شود؛ بنابراین والدین باید با توجه به خصوصیات رفتاری دختران آن‌ها را مورد تشویق یا تنبیه قرار دهند. اگر دختری با توجه به جنسیت خود پرورش نیابد (تربیت دختران با شیوه‌های پسرانه)، ممکن است در آینده در پیدا کردن هویت جنسی ثابت خود دچار مشکل شود؛ بنابراین باید با دختران به‌گونه‌ای رفتار شود تا باعث تقویت و پررنگ‌تر شدن خصوصیات دخترانه در آن‌ها گردد؛ برای نمونه در آموزه‌های دینی این مسئله مورد تأکید قرار گرفته است که اگر دختر به زمین خورد او را بلند کنید لباسش را تکان دهید و او را نوازش نمایید؛ ولی اگر پسر به زمین خورد بگذارید خودش بلند شود و یا در رابطه با محدودیت برخورد با غیر هم‌جنس چنین آمده که چون دختر (نامحرم) شش‌ساله شد، او را مبوس و پسر نیز چون از هفت‌سالگی گذشت، زن (نامحرم) را نبوسد. (طبرسی، ۱۳۶۵ ش: ص ۲۲۳) ترجیح تربیت عاطفی دختران و توجه به روحیه حساس آنان، اولویت‌بخشی به نقش مادری، پرهیز زنان و مردان از تشبه به یکدیگر در لباس و رفتارهای جنسی... نشان تأیید دین اسلام در رابطه با نظام جنسیتی است. (علاسوند، ۱۳۹۲ ش: ج ۱، ۸۵-۸۶).

۸. نهادینه کردن حیا در خانواده؛ یکی از مسائلی که باید در تربیت دختران به آن توجه داشت و آن را در وجود آنان نهادینه کرد، حیا است؛ حیایی که به فرموده رسول اکرم (صل‌الله علیه و آله و سلم) چیزی جز خیر و خوبی در پی ندارد و باعث زینت است. حیایی که باید در پوشش، حرکت، کلام و رفتار انسان باشد. «حیایی که اگر کسی نداشته باشد، ایمان ندارد.» (دیلمی، ۱۴۱۲ ق: ج ۱، ۱۱۲) قرآن کریم در خصوص حیا دختران شعیب می‌فرماید: فَجَاءَتْهُ إِحْدُ ثُلهِمَاتَمْشِيْ عَلٰی اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ اٰیِدِعُوْكَ لِیَجْزِیْكَ اَجْرًا سَقِیْتُ لَنَا... (یکی از آن دو دختر که با کمال (وقار و) حیا راه می‌رفت بازآمد و گفت: پدرم از تو دعوت می‌کند تا در عوض سقایت و سیراب کردن گوسفندان ما به تو پاداشی دهد.» با توجه به آیات قرآنی و حدیث‌هایی چون «حیا ده جزء دارد، نه جزء آن در زنان است و یک جزء آن در مردان هست.» (طبرسی، ۱۳۷۹ ش: ۴۹۵) و حیا خوب است ولی برای زنان خوب‌تر است. (پاینده، ۱۳۸۲ ش: ۵۷۹)، در نتیجه می‌توان به راحتی دریافت که حیا برای همه خصوصاً زنان بسیار لازم و خیرآفرین و زینت‌بخش زیبایی آن‌هاست.

۹. نهادینه کردن پوشش در خانواده؛ رعایت حجاب تکلیفی است از سوی خداوند به مرد و زن؛ اما علت وجوب و رعایت حجاب برای زنان دو مسئله است. اول این که دل‌های مردان و زنان را پاکیزه نگه دارد تا در دامن گناه نیافتند و دوم این که زنان از خطر آزار مردان مصون و محفوظ بمانند؛ (محمودی، ۱۳۸۷ ش: ۶۰) پس بنا بر آیات قرآن کریم «زنان مؤمن باید چشم‌ها را (از نگاه ناروا) بپوشند و فروج و اندامشان را (از عمل زشت) محفوظ دارند و زینت و آرایش خود جز آنچه قهراً ظاهر می‌شود (بر بیگانه) آشکار نسازند و باید سینه و بر و دوش خود را به مقنعه بپوشانند و زینت و جمال خود را به جز برای محرمان خود آشکار نسازند. تا از تعرض و جسارت (هوسرانان) آزار نکشند.

۱۰. نهاده‌ی نه کردن توجه به مسئله بلوغ در خانواده؛ بلوغ دوره یا سنی است که در آن فرد به رشد جنسی می‌رسد و می‌تواند بچه‌دار شود؛ که در این دوره، افزون بر تغییرهای فیزیکی، تغییرهای روان‌شناختی و اجتماعی نیز برای افراد رخ می‌دهد؛ (علاسوند، ۱۳۹۲ ش: ۲۳ ج ۲) در رابطه با سن بلوغ دختران باید گفت که نظر مشهور فقهای شیعه آن است که دختران با کامل شدن نه سال قمری بالغ به شمار می‌آیند (همان، ج ۲، ۲۵) و از آنجاکه دختران زودتر قدرت فهم و تحلیل می‌یابند، زودتر می‌توانند مخاطب خداوند باشند و مسئولیت رفتار خویش را بپذیرند یا بار اعمال عبادی را بر دوش بکشند؛ (همان، ج ۲، ۲۸) در نتیجه والدین خصوصاً مادران باید دختر را زودتر نسبت با مسائل دینی و اجتماعی آشنا کنند و امر آشنایی فرزندان با مسائل عبادی و اجتماعی، باید به‌صورت منظم و طبق برنامه، ولی به‌تدریج آغاز گردد تا وقتی که کودک پا به این دوره می‌گذارد آمادگی برای پذیرش تکلیف را پیدا نماید؛ چراکه اگر کودک بدون آمادگی برای تکلیف‌پذیری بخواهد در روز و زمان مقرر که مکلف می‌شود یک‌دفعه خود را مقید به انجام فرایض و ترک محرمات نماید، طبیعی است که مکلف خوبی نخواهد بود. در رابطه با روزه گرفتن در احادیث نیز آمده است که باید دختر و پسرهای کوچک را به روزه گرفتن عادت داد تا وقتی به بلوغ رسیدند، این امر برایشان سخت نباشد؛ یعنی باید قبل از هفت‌سالگی آن‌ها را تمرین داد و بعد از هفت‌سالگی روی این موضوع سختگیری کرد. (مجلسی، ۱۴۰۶ ق: ۴، ج ۶۲۸-۶۳۰).

امام صادق علیه‌السلام نیز در رابطه با اهمیت دوران بلوغ فرموده‌اند: کودک خود را تا هفت سال به بازی رها کن و هفت سال دیگر او را تحت تربیت و آموزش قرار ده و هفت سال با خود همدم و همراه ساز؛ (ابن بابویه، ۱۳۶۷ ش: ۵، ج ۱۷۶) پس مرحله دوم زندگی که از هفت‌سالگی تا چهارده‌سالگی را در برمی‌گیرد دوره بسیار حساسی است؛ زیرا تغییرات بیولوژیک و جسمانی فرزندان در این دوره منجر به بلوغ آن‌ها شده و در این دوره در پی ایجاد تفاوت‌های جسمی، دختران حساس‌تر می‌شوند و به مراقبت بیشتری نیاز دارند. این دوره آن‌قدر حائز اهمیت است که گفته‌شده که باید فرزند را مخصوصاً هفت سال دوم با خود همدم و همراه کرد پس اگر در صراط حق بود و از باطل گریزان، سعادت خود را درمی‌یابد و گرنه امید خیری در وجودش نخواهد بود. (ابن بابویه، ۱۳۶۷ ش: ۵، ج ۱۷۶) به‌هرحال، پای بندی به انجام وظایف دینی و مذهبی، این امکان را به دختران می‌دهد که زودتر آمادگی لازم را برای ایفای نقش در خانواده و جامعه پیدا کنند.

۱۱. تبیین اهمیت مسئله تقسیم ارث در خانواده

در قرآن کریم خداوند متعال در مورد تقسیم ارث بین زن و مرد تفاوت‌هایی قائل شده است. «حکم خدا در حق فرزندان شما این است که پسر دو برابر دختر ارث برد... فریضه‌ای است که خدا معین فرموده، که خدا به هر چیز دانا و آگاه است.» امام رضا (علیه‌السلام) در توضیح این آیه فرمودند: علت اینکه زنان نیم مردان ارث داده می‌شوند آن است که چون زن همسر اختیار کند مالی می‌ستاند ولی مرد می‌پردازد، از این جهت است که درآمد مرد را افزون کرده‌اند و علت دیگری که مرد دوچندان زن ارث می‌برد آن است که زن عیال و نفقه‌خور مرد است و احتیاجات او را مرد عهده‌دار شده است که بپردازد؛ اما زن نفقه دهنده مرد که نیست هیچ، نفقه خود را هم مکلف نیست، بلکه به عهده شوهر اوست و از این رو خداوند سهم مرد را افزون قرار داده است ... (بحرانی، ۱۴۱۶ ق: ۲، ج ۳۳) توجه به این موضوع، ما را در تربیت مادران آینده، یاری می‌کند و برای ما تبیین می‌نماید که اعمال و رفتار ما باید مبتنی بر این احکام باشد؛ چراکه با دریافت سهم الارث توسط زن، فقط جهت استفاده‌های مشروع متعلق به خود استفاده می‌نماید و احتیاجات و مخارج آن بر عهده مرد هست و زن در خانواده می‌ستاند و مرد می‌پردازد؛ پس احکام خداوند متعال بر اساس سرشت آدمی است و فاصله گرفتن از این آموزه‌ها فرهنگ خانواده و جامعه را به انحطاط خواهد کشید.

نتیجه‌گیری

- ۱- اسلام سنگ زیربنای همه مسائل مربوط به زنان است که خانواده‌ها را به سمت اصالت زنان سوق می‌دهد و برابر روایات ائمه اطهار (ع) در رابطه با فطرت و سرشت آنان، باید همواره در خانواده به آن‌ها ابراز عشق و محبت کرد و مورد احترام قرار بگیرند تا عزت و اعتماد نفس خود را بیابند و بتوانند به نحو اولی در خانواده و جامعه نقش‌آفرینی کنند.
- ۲- نهادینه کردن توجه به مسئله بلوغ و مکلف شدن دختران و پای بندی به انجام وظایف دینی و مذهبی این امکان را برای آن‌ها فراهم می‌آورد که زودتر آمادگی لازم را برای ایفای نقش‌هایی چون مادری و خانه‌داری و همسری و تربیت فرزندان پیدا کنند.
- ۳- نهادینه کردن توجه به هویت جنس دختران در خانواده آنجا اهمیت می‌یابد؛ که اگر دختری با توجه به جنسیت خود پرورش نیابد (تربیت دختران با شیوه‌های پسرانه)، ممکن است در آینده در پیدا کردن هویت جنسی ثابت خود دچار مشکل شود.
- ۴- در آموزه‌های دینی و اسلام در رابطه با مسئله حجاب و حیا توصیه‌های فراوانی شده است با نهادینه کردن آن در خانواده‌ها، آرامش شخصی فرد و خانواده‌ها و جامعه را در پی خواهد.

منابع:

۱. قرآن کریم با ترجمه الهی قمشه‌ای
۲. ابن‌بابویه، محمد بن علی، (۱۳۷۶ ش)، گلچین صدوق، چاپ اول، تحقیق صفا خواه، محمدحسین، تهران: فیض کاشانی
۳. (۱۳۷۶ ش) الأمالی (صدوق)، چاپ ششم، ترجمه کمره‌ای، محمدباقر، تهران: علمیه اسلامی.
۴. (۱۳۷۸ ق) عیون أخبار الرضا علیه‌السلام، چاپ اول، مصحح: لاجوردی، مهدی، تهران: نشر جهان
۵. (۱۳۸۲ ش) الخصال، چاپ اول، ترجمه جعفری، یعقوب، قم: نسیم کوثر
۶. (۱۳۸۲ ش) ثواب الأعمال، چاپ اول، ترجمه انصاری محلاتی محمد رضا، قم: نسیم کوثر
۷. ابن شعبه، حسن بن علی، (۱۳۸۲ ش)، تحف العقول، چاپ اول، ترجمه احمد جنتی، تهران: مؤسسه امیرکبیر
۸. ابوالفتوح رازی حسین بن علی، (۱۴۰۸ ق)، روض الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن، تحقیق دکتر محمد جعفر یاحقی، دکتر محمد مهدی ناصح، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی
۹. بحرانی، سید هاشم، (۱۴۱۶ ق)، البرهان فی تفسیر القرآن، چاپ اول، تهران: بنیاد بعثت
۱۰. پاینده، ابوالقاسم، (۳۸۲ ش)، نهج الفصاحه، چاپ چهارم، تهران: دنیای دانش
۱۱. پزشکی، محمد، (۱۳۸۷ ش)، صورت‌بندی مطالعات زنان در جهان اسلام، چاپ اول، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
۱۲. جعفر بن محمد علیه‌السلام، امام ششم- (۱۳۶۰ ش)، مصباح الشریعة، چاپ اول، ترجمه علامه مصطفوی، حسن، تهران: انجمن اسلامی حکمت و فلسفه ایران
۱۳. جوادی آملی، عبدالله، (۱۳۹۶/۴/۳۱)، اسلام و تفاوت‌های تربیتی دختران و پسران <http://snn.ir/print> /۲۶۰۷۳۹
۱۴. حسینی، سید شهاب‌الدین، تربیه الطفل فی الاسلام، سلسله المعارف الاسلامیة، دار الرسالة
۱۵. دیلمی، حسن بن محمد، (۱۴۱۲ ق)، إرشاد القلوب، (ترجمه)، چاپ اول، قم: الشریف الرضی
۱۶. شریف رضی، محمد بن حسین، (۱۴۱۴ ق)، نهج البلاغه (صبحی صالح)، چاپ اول، محقق فیض الإسلام، قم: هجرت، ترجمه شده
۱۷. شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، (۱۴۰۹ ق) وسائل الشیعة، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت علیهم‌السلام
۱۸. طبرسی، حسن بن فضل، (۱۳۶۵ ش) میرباقری، ابراهیم، مکارم الأخلاق، چاپ دوم، تهران: فراهانی
۱۹. (۱۳۷۹ ش) مشکاة الأنوار، چاپ اول، ترجمه محمدی، عبدالله و هوشمند، مهدی، قم: دار الثقلین
۲۰. (علاسوند، فریبا، (۱۳۹۲ ش)، زن در اسلام، چاپ دوم، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان
۲۱. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، (۱۴۲۹ ق)، کافی، چاپ اول، محقق دارالحديث، قم: دار الحديث

۲۲. متقی‌هندی، (۱۹۸۵ م)، کنز العمال فی سنن الأقوال والأفعال، چاپ پنجم، محقق: صفوت سقا، بکری حیانی، بیروت: مؤسسه رساله
۲۳. (مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، (۱۳۷۹ ش) چاپ اول، زندگانی حضرت زهرا علیهاالسلام (ترجمه بحار الأنوار)، ترجمه روحانی علی‌آبادی، محمد، تهران: انتشارات مهام
۲۴. ۱۴۰۶ ق، ملاذ الأخیار فی فهم تهذیب الأخبار، (ترجمه)، چاپ اول، محقق رجائی، مهدی، قم: کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی،
۲۵. (محمودی، عباسعلی، (۱۳۷۸ ش)، پژوهش قرآنی و فقهی و حقوقی درباره: زن و مرد، چاپ اول، تهران: نشر مطهر
۲۶. نوری، حسین بن محمدتقی، (۱۴۰۸ ق)، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت علیهم‌السلام (۲۷ همت‌بناری، علی، (۲۸۳۱ ش)، امام رضا (ع) و تربیت فرزند، زائر، ش ۹۰۱، ص ۰۴ - ۱۴

References:

1. Qomshei, E. (n.d.). Quran Karim with Divine Translation. in Persian.
2. Ibn Babawayh, M. A. (1997). Gulchin-e Saduq [The Selection of Saduq] (M. Safakhah, Ed.; ۱st ed.). Tehran: Feyz-e Kashani. (in Persian).
3. Saduq, M. A. (1997). Al-Amali (M. Kamarei, Trans.; ۶th ed.). Tehran: Al-Ilmiyah al-Islamiyah. (in Persian).
4. Lajavardi, M. (Ed.). (1999). Uyun Akhbar al-Reza Alayhis-salam (۱st ed.). Tehran: Nashr-e Jahan. (in Persian).
5. Ja'fari, Y. (Trans.). (2003). Al-Khisal (۱st ed.). Qom: Nasim-e Kosar (in Persian).
6. Ansari Mahallati, M. R. (Trans.). (2003). Thawab al-A'mal (۱st ed.). Qom: Nasim-e Kosar. (in Persian).
7. Ibn Shu'bah, H. A. (2003). Tuhaf al-Uqul (A. Jannati, Trans.; ۱st ed.). Tehran: Amirkabir Institute. (in Persian).
8. Razi, A. F. H. A. (2006). Rawd al-Jinan wa Ruh al-Jinan fi Tafsir al-Qur'an (M. J. Yahaghi & M. Nasih, Eds.). Mashhad: Islamic Research Foundation of Astan Quds Razavi. (in Persian).
9. Bahrani, S. H. (2005). Al-Burhan fi Tafsir al-Qur'an (۱st ed.). Tehran: Bonyad-e Besat. (in Persian).
10. Payandeh, A. (2003). Nahj al-Fasaha (۴th ed.). Tehran: Donya-ye Danesh (in Persian).
11. Pezeshki, M. (2008). Formulation of Women's Studies in the Islamic World (۱st ed.). Qom: Research Institute for Islamic Sciences and Culture. (in Persian).
12. Imam Jafar al-Sadiq. (1981). Misbah al-Sharia (H. Mostafavi, Trans.; ۱st ed.). Tehran: Iranian Society of Wisdom and Philosophy. (in Persian).
13. Javadi Amoli, A. (2017). Islam and the Educational Differences between Girls and Boys. Retrieved from <http://snn.ir/print۲۶۰۷۳۹>. (in Persian).
14. Hosseini, S. S. (n.d.). Tarbiyat al-Tifl fi al-Islam [Child Education in Islam] (Al-Ma'arif al-Islamiyyah Series). Dar al-Risalah. (in Persian).
15. Daylami, H. M. (۱۴۱۲ AH). Irshad al-Qulub (Trans.; ۱st ed.). Qom: Al-Sharif al-Razi. (in Persian).
16. Sharif Razi, M. H. (۱۴۱۴ AH). Nahj al-Balagha (S. Saleh; ۱st ed.). Qom: Hejrat. (in Persian).
17. Hurr al-Amili, S. M. H. (۱۴۰۹ AH). Wasail al-Shia (۱st ed.). Qom: Al-Bayt Institute. (in Persian).
18. Mirbagheri, E. (1986). Makarim al-Akhlaq (H. F. Tabarsi; ۲nd ed.). Tehran: Farahani. (in Persian).
19. Mohammadi, A. & Hosmand, M. (Trans.). (2000). Mishkat al-Anwar (۱st ed.). Qom: Dar al-Thaqalayn. (in Persian).
20. Alasvand, F. (2013). Woman in Islam (۲nd ed.). Qom: Women's Studies and Research Office. (in Persian).

21. Kulayni, M. Y. (1429 AH). *Al-Kafi* (M. Dar al-Hadith, Ed.; ۱st ed.). Qom: Dar al-Hadith. (in Persian).
22. Metqiyandi. (1985). *Kanz al-Ummal fi Sunan al-Aqwal wa al-Afal* (B. Hayani & S. Saqqa, Eds.; ۵th ed.). Beirut: Risalah Institute. (in Persian).
23. Rouhani Aliabadi, M. (Trans.). (2000). *Life of Hazrat Zahra (AS)* [Translation of *Bihar al-Anwar*] (M. B. Majlisi; ۱st ed.). Tehran: Maham Publications. (in Persian).
24. Raja'i, M. (Ed.). (1406 AH). *Maladh al-Akhyar fi Fahm Tahdhib al-Akhbar* (Trans.; ۱st ed.). Qom: Ayatollah Marashi Najafi Library. (in Persian).
25. Mahmoudi, A. (1999). *Quranic, Jurisprudential, and Legal Research on Women and Men* (۱st ed.). Tehran: Nashr-e Motahhar. (in Persian).
26. Nuri, H. M. (2007). *Mustadrak al-Wasa'il wa Mustanbat al-Mas'il* (۱st ed.). Qom: Al-Bayt Institute. Hemmat-Narri, A. (2003). *Imam Reza (AS) and Child Training*. Zair, No. ۹۰۱, pp. ۱۴-۰۴. in Persian.